

VONAL A TÉRBEN

Szerző: Ács Zsófia

BME Építésztechnológiai Kar, Középülettervezési Tanszék

Fenntartható közösségek Stúdió

Témavezetők: Fazekas Katalin DLA,

Váncza Márk doktorandusz

DIÓSDI KŐFEJTŐ

A Budai-hegység déli részén, a Tétényi-fennsíkon található diósdai kőfejtő története egészen a 18. századig nyúlik vissza. Három fejtési helyszínen folyt a bányászat, mindegyikük karakterében erősen eltérő. A legnagyobb bányaterület teljesen a föld alatt helyezkedik el, míg a legkisebb kiterjedésű helyszínen felszíni munkálatokat végeztek. A harmadik helyen felszíni és felszín alatti kőfejtés eredménye látható. Működése alatt akkora léptékben zajlott a bányászati tevékenység, hogy napjainkra több mint 100 méter hosszan, és több mint 50 méter szélesen fekszik el a kövek elhordását követően kialakult katlan.

Ezen a területen végzett különböző, hol kézi hol gépi, bányász folyamatoknak a különleges lenyomata adja ma kivételes karakterének a magját. Az idő elteltével a természet elkezdett utat törni magának, ezért a biztonságos bejárhatóság érdekében 2016-ban megerősítő munkálatokat végeztek a vágatok nyílásában. Mindezek eredménye lett egy különös egyveleg, ahol a térfoglalások, mint a kő elvétele és új elemek hozzáépítése, minden egységet elvetnek. A helyszín bejárásakor kettő probléma azonnal szembe tűnik. Egyrészt, hogy a megerősítő munkálatok betonból készült szerkezeti elemei nem lépnek párbeszédbe a kőfejtő környezetével. Másrészt, hogy a táj peremterületeire szorosan beépített városi szövet jelenléte megakadályozza a bányakatlan és a természet kiteljesedését. A bányászat felfüggesztése után a diósdai kőfejtő kihasználatlan tér volt sokáig, csak a helyiek látogatták. Ma már itt rendezik meg évente a Tavaszköszöntő fesztivált. Az esemény a tisztás területét veszi igénybe első sorban, a vágatokat és a vele szemben elhelyezkedő domboldalt, kevésbé. Az év többi szakaszában kirándulási úticélként szolgál.

Ez az összetett terület a tervezési feladat középpontja. Vajon a beavatkozások különbözőségük ellenére képesek megteremteni az összhangot egyetlen közös térben? Hol képesek egymást erősíteni, kiegészíteni, és hol kell leválasztani őket egymástól? Hol kell megmutatni, eltakarni vagy hagyni átsejleni?

ÖSSZEHANGOLÁS

Célom egy olyan harmonikus atmoszféra megteremtése a helyszínen, ahol az eltérő termódosítások mindegyike megtalálja a saját helyét. Ahol a város közelsége teljesen kizárható. Ahol a későbbiekben megrendezett események eszköztára izgalmas tárgyakkal bővül. Egy vonal, amelynek különböző oldalai, más és más perspektívába helyezik a mögötte felsejlő, egymáson átfedő térelemeket.

A tervezési folyamat első lépéseként megvizsgáltam a kőfejtő területét és környezetét, annak jelentését a szorosan körbeépült városi szövetben. A táj textúrákban és téri helyzetekben gazdag. Felmérésekor észrevettem, hogy ez a fajta sokszínűség mennyire különböző érzeteket kelt bennem. Mindegyik érzés karakterében különleges és izgalmas volt, így hamar kialakult bennem a szándék, hogy ha jelen állapotukban nem képesek egymással párbeszédbe lépni, akkor mindegyiknek megkeresem a saját helyét a teljes egészben.

A kezdeti benyomások megvizsgálása után megkerestem a katlan karakterének azon elemeit, amik a legemlékezetesebb érzést hagyták bennem. Ennek eredménye 5 darab, térbeli szerkesztésében egyedi helyszín lett: a vájatok belseje; a bányaüregek nyílásában létrejövő átmeneti tér; a domb teteje; magas kőfal töve; a tisztás. A kiválasztott tulajdonságokkal felszerelt téri helyzeteknek ezután megkerestem a legmegfelelőbb helyét a területen, ahol maximálisan ki tud teljesedni. Kijelölésüket követően a pontokhoz párosítottam az alaprajzi síkhoz viszonyított elhelyezkedésüket: vájatok – bent; üregek nyílása – átmenet; domb – fent; kőfal melletti tér – lent; tisztás – kint. A kijelölt érzékelési pontok az utolsó kivételével egyenrangúak. A mezőn elhelyezett tér, egy középpontot alkot, ami köré szerveződik a másik négy. A terület közepén kör alakban lenyírt a fű, mintha utat törne magának egy kisebb rét. Idefutnak be az állomások és a centrumpontot összekötő kitaposott utak.

ATMOSZFÉRIKUS KÉPEK

A minket körülvevő, egyre jobban felgyorsuló, modern világ többnyire egyetlen érzékszervünket szólaltatja meg, mégpedig a látásunkat. Elveszíthetjük a testi kapcsolatunkat a környezetünkkel, ezáltal önmagunkkal is. Annak érdekében, hogy elkerüljük létezésünk leszakadását a valóságról, észre kell vegyük, amikor a világ meg tud érinteni minket.

Tervemben felhívom a figyelmet a jelen érzékeléseire, az ember és a természeti környezet kapcsolatára és egymásra gyakorolt hatására. Az általam kijelölt különböző karakterű téri helyzetek tovább erősítésével szeretném irányítani az érzékszerveink figyelmét. Az egyes helyszínek sajátos tulajdonságait kihasználva, átalakítva szeretném megszólítani az érzékelés fajtáit, hol egyszerre, hol külön. A tervezett építészeti elemek által kiegészült atmoszférák arra sarkallnak minket, hogy a bennünket körülvevő valóság minden részletét letapogassuk. Minden kijelölt helyszínnél megjelenik egy-egy új elem, egy tárgy. A tervezési helyszín kialakulásának módját idézik a lehelyezett tárgyak. A bányakatlan a táj nyersanyagának elvételéből formálódott meg. A kijelölt pontokon elhelyezett tárgyak a kőfejtőből kinyert kőből válnak ki. Elvétel, hozzáadás.

A kiválasztott helyzetekhez az atmoszférikus érzés alapján is társítottam hívószavakat. A tér alapsíkjához viszonyított elhelyezését állítottam párba a földhöz viszonyított pozíciójukkal. Az újonnan hozzáadott megjelölés leírásához ugyanabból a szókészletből (lent, bent, kint, fent, átmenet) válogattam. Az alábbi hívószópárok születtek meg: Bent – Lent: bent vagyunk a bányaüregekben – a kő elemünk a földön lent van // Átmenet – Fent: a vajatok nyílásában vagyunk, nyitott és fedett tér határán – a kő a magasba nő // Fent – Kint: fent vagyunk a kőfejtővel szemben lévő domb tetején – a kő elem túlnyúlik, a falsíktól kintre ér // Lent – Bent: lent vagyunk a föld belsejében – a kő elem a földbe ásva, bent található // Kint – Átmenet: kint vagyunk a tisztáson – több kő elem egymásnak támasztva teremt egy új téri érzékelést

A társított fogalmak mellé az előhívandó érzékelési nyelvet is mellé párosítottam.

BENT - LENT

Ahogy a tisztás felől megközelítjük a vajatrendszer bejáratát, és egyre mélyebbre haladunk a felszín alatti teresedésekben, úgy szemünk egyre jobban alkalmazkodik a fény fokozatos növekedéséhez. Csökkennek az embert érő ingerek, háttérbe szorul a látás, mint érzékszerv. Észrevesszük, hogy a bányászati munkálatok fejtési folyamatai az üregek falain kivételes textúrát hagytak maguk után. A falfelületek különleges hullámzóan barázdált felülete egyszerűen vezet minket a téren keresztül. A föld alatti folyosó legvégéből nyílik tárgyként felhasznált kőtömbök kifejtéséből létrejövő belső terem. Itt az egyetlen fényforrás egy tervezett felülvilágító. Ahova már alig jut be fény a tisztásról, elérjük az első atmoszférikus kép helyszínét. A megszólaltatott érzékszerveink a tapintás, a szaglás.

ÁTMENET - FENT

Elhagyva az üregek zárt, lehatárolt világát a vajatok megnyitásaiban a kő és betonpillérek erejébe érkezünk. Itt szórtan a kinti tisztásról érkezik be a fény. Egyre jobban rajzolódik előtünk a barázdák lenyomata. A kint és a bent határán találjuk a második atmoszférikus képünket. A megszólaltatott érzékszerveink a látás, a hallás, a tapintás, a szaglás.

FENT - KINT

A kőfejtő tömegével hasonló léptékű, a katlan túlsó oldalán kiemelkedő magas domb található. A magas pontra helyezett kőtömb konzolos kinyúlásával a kőfal szélének síkjától is kintebb helyez minket. A magasból letekintve teljes egészében láthatóvá válik az elképesztően hosszú szakaszon elterülő bányaterület és annak sajátos karaktere. A vegyes térfoglalások ebből az atmoszférikus térből a legjobban átláthatóak.

A megszólaltatott érzékszerveink a szaglás, a hallás, a látás, és a tapintás.

LENT - BENT

A kőfal oldalában a gépi kőfejtésnek a lenyomata izgalmas térbeli textúrát társít a természetes magaslathoz. Céлом ennek a felületkezelési technikának a kiterjesztése térben. Így a negyedik atmoszférikus képünk a földbe lesüllyesztve, lépcsővel összekötve alakul ki. A megszólaltatott érzékszerveink a hallás, a tapintás, a szaglás.

KINT - ÁTMENET

Újra kilépve a tisztásra az utolsó atmoszférikus képhez érünk. Átszeljük a teret az egyik kitaposott úton. A kő tárgy a mező közepén található. A hangsúlyos pontban elhelyezkedő téri elem emiatt nem is éppen egy elem. Három darab eltérő nagyságú kőtömböt fordítok egymásnak, amik a tisztáson átmenetesen, félig a földben, félig a szabadban találják meg helyüket. Elhelyezésük kiszakít a mezőből egy darabot, ezzel egy saját belső teret hoz létre. Összeillesztéseik közül kettő keskeny, repedésvékony, amin keresztül apró kitekintést nyerünk. A tömeg ilyen kis léptékű megbontása arra vezet, hogy irányítva legyen az ember tekintete. A megszólaltatott érzékszerveink a látás, a tapintás, a hallás, és a szaglás.

KITEKINTÉS

Épített elemeim a diósdai kőfejtő karakterének egyedi sokszínűségében keresi a harmonikus atmoszféra megteremtésének egy adekvát módját. A beavatkozásaim a kőfejtő eszköztárával dolgoznak, kiegészítő elemei a térnek, amelyek segítik rávezetni az erre járókat, a tér teljeskörű érzékelésére. A tervben kialakított izgalmas és különböző téri szituációk különleges kiegészítőivé válhatnak a területen megszervezésre kerülő későbbi fesztiváloknak. Kihasználva adottságaikat, a helyszín szervezésének eszközkészlete válhat gazdagabbá.

Napjaink modern, elképesztő gyorsasággal fejlődő világa képes beszippantani minket a virtuális dimenziójába. Bízom benne, hogy tervem által létrejött helyzet képes megteremteni a teret a kikapcsolódáshoz önmagunkkal, a jelenünkkel, a valósággal az atmoszférikus térérzékelés prizmáján keresztül.

FORRÁSOK: Juhani Pallasmaa – A bőr szemei; Peter Zumthor – Atmospheres; Dr. Kubassek János - Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára 506. szám